

การเรียนรู้เชิงรุก : รูปแบบการบูรณาการเชิงสร้างสรรค์
ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้
ศตวรรษที่ ๒๑

ACTIVE LEARNING: CREATIVE INTEGRATION MODEL LOCAL
WISDOM IN TEACHING AND LEARNING TO SOCIETY OF THE 21st
CENTURY LEARNING

ยุพาพัทธ์ สะเดา*
ดร.ระพีพันธ์ ศิริสัมพันธ์**
รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงคุณ จันทจร***

วันรับ 3 / ตุลาคม / 2562
ตรวจสอบ 4-10 / ตุลาคม / 2562
ตอบรับ 12 / ตุลาคม / 2562

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “การเรียนรู้เชิงรุก: รูปแบบการบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ศตวรรษที่ ๒๑” เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้เชิงรุกแบบบูรณาการสร้างสรรค์กับภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการระบบการเรียนการสอนแบบ บูรณาการสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ศตวรรษที่ ๒๑ และพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ มีองค์ประกอบที่สำคัญ ๕ องค์ประกอบ ดังนี้

๑. การสร้างสภาพแวดล้อมและกระตุ้นความกระหายใคร่รู้ในปัญหา

๒. ให้ผู้เรียนลงมือสร้างความเข้าใจและวางแผนในการเรียนรู้

๓. ลงช”อสรุปผลการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้

๔. นำผลการเรียนรู้เข้าสู่กระบวนการขยายและแปลงความรู้ลงสู่นวัตกรรม

๕. ประเมินผลการเรียนรู้
การศึกษาไทยในยุคประเทศไทย ๔.๐ (Thailand 4.0) เป็นเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่ครอบคลุมวิธี วิธีการจัดการเรียนรู้หลากหลายวิธี เช่น

วิธีที่ ๑: วิธีการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็น

* E-Mail. Yupapak@gmail.com, โทร. 0895733013

** E-Mail. rapeepan_28@hotmail.com, โทร. 094-569-3541

*** E-Mail. songkoon.fcs@hotmail.com, 091-052-5247

ฐาน (Activity-Based Learning)

วิธีที่ ๒: วิธีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์
(Experiential Learning)

วิธีที่ ๓: วิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็น
ฐาน (Problem-Based Learning)

วิธีที่ ๔: วิธีการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็น
ฐาน (Project-Based Learning)

วิธีที่ ๕: วิธีการเรียนรู้ที่เน้นทักษะ
กระบวนการคิด (Thinking Based Learning)

วิธีที่ ๖: วิธีการเรียนรู้การบริการ
(Service Learning)

วิธีที่ ๗: วิธีการเรียนรู้จากการสืบค้น
(Inquiry-Based Learning)

วิธีที่ ๘: วิธีการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ
(Discovery Learning)

คำสำคัญ : การเรียนรู้เชิงรุก รูปแบบการบูรณาการเชิง
สร้างสรรค์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการ
เรียนการสอน การเรียนรู้ศตวรรษที่ ๒๑

Abstract

The article on “ Private University: Thailand 4.0 The 20-Year National Strategic Plan The model developed integrated creative Society of the 21st century learning” aims to study the model developed integrated creative Society of the 21st century learning. The results of the study concluded that “the strategic planning framework for the development of private university should emphasize important principle, i.e. the qualifications framework for national higher education attached to the National Education Act B.E. 2542 (1999) and amendments second National Education Act

B.E. 2545 (2002) (version 2), including national educational standards and higher education standards for focusing on the qualification standard framework as a tool for implementing the policy in the development of quality and the standard of educational management to be in accordance with Thailand 4.0, the 20-year national strategy is the model developed integrated creative Society of the 21st century learning focus on the standard of learning outcomes of graduates (Learning Outcomes), which is a qualitative standard.

Keyword: Private University, the 20-Year National Strategic Plan, the model developed integrated creative, Society of the 21st century learning.

บทนำ

การเรียนรู้ คือ กระบวนการในการเปลี่ยนพฤติกรรม ที่มีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม หรือจากการฝึกหัด รวมทั้งการเปลี่ยนปริมาณความรู้ของผู้เรียน เป็นงานที่สำคัญสำหรับครูผู้ทำหน้าที่ในการสอนหรือถ่ายทอดองค์ความรู้ในรายวิชา นักจิตวิทยาการศึกษาได้พยายามทำวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้ของทั้งสัตว์และมนุษย์ จนสามารถค้นพบหลักการที่ใช้ประยุกต์เพื่อการเรียนรู้ในสถานศึกษา จนได้ทฤษฎีการเรียนรู้ที่หลากหลายทฤษฎีแต่มีเพียง ๓ ทฤษฎีที่สังคมไทยรู้และคุ้นเคยเพราะเข้ากับระบบการเรียนการสอนและอัตลักษณ์ภาพรวมของเยาวชนไทยและคนไทยได้ดี ประกอบด้วย

๑. ทฤษฎีการเรียนรู้พฤติกรรมนิยม

๒. ทฤษฎีการเรียนรู้พุทธิปัญญานิยม

๓. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเชิงพุทธิปัญญา

ทั้ง ๓ แนวคิดและทฤษฎีนี้โยงใยกับระบบต่างๆ ของไทยได้อย่างเหมาะสม เพราะพื้นฐานของสังคมไทยเป็นสังคมพุทธ วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ร้อยละกว่า ๙๐ มาจากพระพุทธศาสนา เช่นเดียวกับภูมิปัญญาไทยภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยนั้น ล้วนมีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนาและโยงใจอยู่กับพระพุทธศาสนา กลายเป็นวิถีชีวิตและอัตลักษณ์เฉพาะที่ยากแก่การลอกเลียน “การเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติแนวคิดและพฤติกรรม อันเนื่องมาจากการได้รับ ประสบการณ์ ซึ่งควรเป็นการปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น” การเรียนรู้ “หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และเป็นผลมาจากการประสบการณ์ หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติ สัญชาตญาณ วุฒิ ภาวะ พืชยาต่างๆ อุบัติเหตุ หรือความบังเอิญ”^{*} “การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างค่อนข้างถาวร อันเนื่องมาจากการประสบการณ์หรือการฝึกหัด เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างค่อนข้างถาวรอันเป็นผลมาจากการฝึกหัดและการได้รับประสบการณ์”^{**} ธรรมชาติของการเรียนรู้ของบุคคลจึงมี ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑. ความต้องการของผู้เรียนว่า อยากทราบ อะไร เมื่อผู้เรียนมีความต้องการอยากรู้อยากเห็นในสิ่งใดก็ตาม จะเป็นสิ่งที่ยั่วยู่ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้

* Office of the National Education Commission, Educational Management Guidelines under the National Education Act 1999, (Bangkok: Pimdee Company Limited, 1999), p. 7.

** Aree Panmanee, Creative Psychology of Teaching and Learning, (Bangkok: yimi Educate, 2003), p. 176.

*** Aporn JaiThiang, The Teaching Principle, (5th edition), (Bangkok: Odean Store, 2010), p. 14.

๒. สิ่งเร้าที่น่าสนใจ ก่อนที่จะเรียนรู้ได้จะต้องมีสิ่งเร้าที่น่าสนใจ และนำเสนอสำหรับมนุษย์ ทำให้มนุษย์ตื่นนอนขวย และใส่ใจที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่น่าสนใจนั้นๆ

๓. การตอบสนอง เมื่อมีสิ่งเร้าที่น่าสนใจและนำเสนอ มนุษย์จะทำการสัมผัสโดยใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ เช่น ตาหูฟัง ลิ้นชิมรส จมูกดมกลิ่น ผิวหนังรับสัมผัส และสัมผัสด้วยใจ ทำให้มีการแปลความหมายจากการสัมผัสสิ่งเร้าเป็นการรับรู้ จำได้ ประสานความรู้เข้าด้วยกัน มีการเปรียบเทียบ และคิดอย่างมีเหตุผล

๔. การได้รับรางวัล ภายหลังจากการตอบสนอง มนุษย์อาจเกิดความพึงพอใจ เป็นกำไรชีวิตอย่างหนึ่งจะได้นำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น การได้เรียนรู้ในวิชาชีพขั้นสูง จนสามารถออกไปประกอบอาชีพขั้นสูง (Professional) ได้นอกจากจะได้รับรางวัลทางเศรษฐกิจเป็นเงินตราแล้วยังจะได้รับเกียรติยศจากสังคมเป็นศักดิ์ศรีและความภาคภูมิใจทางสังคมได้ประการหนึ่งด้วย****

ธรรมชาติของการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนมีลักษณะที่เป็นไปตามลำดับขั้นตอน และการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ

๑. ตัวผู้เรียนการที่ผู้เรียนแต่ละคนสามารถเรียนรู้ได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านต่างๆ ของผู้เรียน

๒. กระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมต่างๆ ของผู้เรียนในขณะที่กำลังเรียนเพื่อให้มีการเรียนรู้เกิดขึ้น

๓. สถานการณ์ในการเรียนรู้ สภาพการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียนขณะที่กำลังเรียนรู้ เช่น ความหิวความกลัว เสี่ยง อุณหภูมิความเหนื่อย

**** Sasithorn Srivang, Learning Management, (Bangkok: Odean Store, 2013), Page 195-196.

ความมีดีความสว่าง*****

การเรียนรู้เชิงรุกแบบบูรณาการ

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกยุคประเทศไทย ๔.๐ (Thailand 4.0) เชิงบูรณาการ เป็นพันธกิจที่สำคัญที่สุดของสถานศึกษา คือ การผลิตทรัพยากรบุคคลให้เป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพพร้อมทั้งกายและใจ การจัดกิจกรรมส่งเสริมระบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและความต้องการของผู้เรียน รูปแบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) คือ การเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับการเรียนการสอน กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขั้นสูง (Higher-Order Thinking) ด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินค่า ไม่เพียงแต่ฟัง ผู้เรียนต้องอ่าน เขียน ถาม คำถาม อภิปรายร่วมกันและลงมือปฏิบัติจริง และคำนึงถึงความรู้เดิมๆ ความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนจะถูกเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับความรู้ไปสู่การมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ ทักษะและความชำนาญ หลักการของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก คือ

๑. ผู้สอนควรทราบว่าผู้เรียนมีความถนัดที่แตกต่างกันและควรทราบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน

๒. ผู้สอนควรสร้างบรรยากาศในการเรียนให้ผู้เรียนกล้าพูด กล้าตอบและมีความสุขทุกการเรียนรู้

ยุคของการปฏิรูปการศึกษา ผู้สอนเองจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาตนเองและมีการเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนการสอนในรูปแบบเชิงรุก (Active learning) อยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเรียนการสอนในระดับพื้นฐาน ทั้งนี้ถ้ามุ่งหวังให้ผู้เรียนมีสภาพการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active) ตัวผู้สอนเองก็ต้องมี (Active) ไปด้วยเช่นกันจึงจะเกิดกระบวนการ

การเรียนรู้ในเชิงรุก (Active Learning) แต่จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องมีระบบการสอนเชิงรุก (Active Teaching) ด้วยเช่นกัน เมื่อผู้เรียนและผู้สอนมีความพร้อมมีการเตรียมตัว ทั้งสองฝ่ายก็จะเกิดสภาพการเรียนการสอนที่เป็นเชิงรุก “Active Learning” ขึ้นได้

การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มีลักษณะ และรายละเอียด ดังนี้

๑. เป็นการพัฒนาศักยภาพการคิด การแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

๒. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด

๓. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดระบบการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้โดยมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในรูปแบบ ของความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน

๔. ผู้เรียนได้เรียนรู้ความรู้ที่มีวินัยในการทำงาน การแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบร่วมกัน

๕. เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศสู่ทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า

๖. ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง

๗. ความรู้เกิดจากประสบการณ์ การสร้างองค์ความรู้และการสรุปบทวนของผู้เรียน

บทบาทของผู้สอนและผู้เรียนในระบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) แยกได้ ดังนี้

๑. บทบาทของผู้สอน

๑.๑ จัดให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน กิจกรรมต้องสะท้อนความต้องการในการ พัฒนาผู้เรียนและเน้นการนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงของผู้เรียน

๑.๒ สร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียน

๑.๓ จัดสภาพการเรียนรู้ ให้มีวิธีการ

***** Wansee Limaksorn, Educational Psychology, (4th edition), (Songkhla: Namsilp Advertising Company Limited, 2008), p. 51.

สอนที่หลากหลาย กิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำท่าย ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม กระตุ้นให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้

๑.๔ ผู้สอนต้องใจกว้าง ยอมรับในความ สามารถ การแสดงออกและความคิดเห็นของผู้เรียน

๒. บทบาทของผู้เรียน

๒.๑. มีปฏิสัมพันธ์ ร่วมมือกับเพื่อนในการสืบค้นหาคำตอบ ด้วยการร่วมอภิปราย ร่วมแลกเปลี่ยน เรียนรู้ สรุปข้อความรู้และร่วมนำเสนอ

๒.๒. สร้างความรู้และทำความเข้าใจ ผ่านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปข้อความรู้ที่ได้ด้วยตนเอง

ปัจจุบันการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน เป็นสิ่งที่ผู้สอนควรมีการออกแบบและวางแผนอย่างรอบคอบ “เพราะผู้เรียนอยู่ในยุค เจเนอเรชั่น ซี (Generation Z หรือ Gen-Z) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กล้าแสดงออก ฉลาดรอบรู้ เพราะเติบโตมาพร้อมกับความรู้รอบด้าน สามารถ ค้นหาข้อมูลบนโลกอินเทอร์เน็ตได้อย่างอิสระ แต่มี โลกส่วนตัวสูง จนถูกเรียกอีกอย่างว่าเป็นเด็ก Gen Me” (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, ๒๕๕๗) ***** จึงเป็นความท้าทายที่ผู้สอนจะต้องวางแผน เพราะ “ผู้สอนในศตวรรษที่ ๒๑ ควรปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การจัดการเรียนรู้ที่เน้นครูเป็นศูนย์กลางบรรยายเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้มากที่สุด เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ สนุกกับการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิด ความรู้สึกรักอยากเรียนรู้ต่อไปตลอดชีวิต พัฒนาทักษะ การคิดขั้นสูงให้ผู้เรียนจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกันโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีการสื่อสารกันอย่าง มีประสิทธิภาพ มีทักษะการทำงานเป็นทีม มีการเรียน

รู้แบบบูรณาการเนื้อหาสาระหว่างศาสตร์ต่างๆ เรียนรู้จากการกระทำ มีการสะท้อนความคิดของตนเองกับคนอื่น ๆ ซึ่งวิธีการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ แบบ การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้โดยมีผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้”*****

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ทั้งกิจกรรมวิธีการหรือรูปแบบการสอน การเรียนรู้เชิงรุก มีแนวคิดมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ คือ

๑. นัยสำคัญของการเรียนรู้ คือ เนื้อหาที่ผู้เรียนจะยอมรับต้องมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมายของผู้เรียน

๒. การเรียนรู้ต้องเรียนผ่านการกระทำ

๓. การเรียนรู้ คือ การอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมและตอบสนองต่อกระบวนการเรียนรู้

๔. การเรียนรู้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในตนเอง และเกี่ยวข้องกับผู้เรียนคนอื่น ๆ ทั้งด้านความรู้สึก และสติปัญญาเรียนรู้ได้ดีที่สุด คือ การได้มีส่วนร่วมในกระบวนการทำกิจกรรมการเรียนรู้*****

การเรียนรู้เชิงรุก จึงมีลักษณะที่ผู้สอนเป็นผู้นำผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน กลยุทธ์การเรียนรู้โดยการปฏิบัติที่เป็นจุดแข็งและสร้าง สิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพราะศตวรรษที่ ๒๑ เป็นยุคของข้อมูลข่าวสารและการเปลี่ยนแปลง จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ การสื่อสารไร้พรมแดน การเข้าถึงแหล่งข้อมูลสามารถทำได้ทุกที่ทุกเวลา และประยุกต์ใช้ทักษะต่างๆ สร้าง ความเข้าใจด้วยตนเองจนเกิดเป็นการเรียนรู้อย่างมี

***** Sittiphong Suprom, “The Development of Proactive Learning Ability in the 21st Century for Lower Secondary Students”, Upon Ratchathani Research and Evaluation Journal, Year 7, Issue 2, (July - December, 2018): 50.

***** Panith, W., Criticism of the Way to Learn to be a 21st Century Disciple, (Bangkok: Sodsri-Saridwongso Foundation, 2012), p. 64.

***** Porntadavit, N., Active Learning Management, (Bangkok: Tripping Education, 2016), p. 17-18.

คุณภาพที่ยั่งยืน

รูปแบบการบูรณาการเชิงสร้างสรรค์

คำว่า “บูรณาการ” เป็นคำยอดฮิตในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การปฏิรูปการศึกษาของไทย เพราะกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการนั้นเป็นแนวทางสำคัญของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นภารกิจที่ครูในยุคปฏิรูปทุกคนจะต้องปฏิบัติ การเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นหนึ่งในรูปแบบของการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตรและความต้องการของผู้เรียน โดยการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางนี้ จะช่วยให้เด็กตระหนักถึงความสำคัญของความเชื่อมโยงของแต่ละวิชาที่มีต่อกัน การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการทำให้เกิดประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องได้รับการออกแบบที่เหมาะสม โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑: ส่วนเนื้อหาสาระ ประกอบด้วย หัวข้อเรื่องที่จะศึกษา ปัญหาหรือโจทย์ในการเรียนรู้

ส่วนที่ ๒: ทักษะและกระบวนการคิด ครูต้องฝึกฝนเด็กให้มีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์ มีความเข้าใจในด้านการอ่าน การวิเคราะห์ เป็นต้น

ส่วนที่ ๓: การประเมินผล พิจารณาจากผลงานของเด็กที่แสดงให้เห็นถึงทักษะต่างๆ และกระบวนการคิด ครูอาจดูจากงานเรียงความ การทำชิ้นงาน การแสดงเดี่ยวของเด็ก โครงงาน การจดบันทึก และการเข้าร่วมชั้นเรียนของเด็ก

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นภูมิปัญญาหรือองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นเฉพาะท้องถิ่น เพื่อใช้องค์ความรู้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้น “กระแสโลกาภิวัตน์และระบบทุนนิยมมีอำนาจและสร้างความเปราะบางในการพัฒนาประเทศให้ไปตามกระแสจากประเทศที่พัฒนาแล้วไม่ว่าจะเป็น

ประเทศจากฝั่งตะวันตกหรือประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภูมิปัญญาไทยซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของการเป็นเอกลักษณ์ของไทย การสร้างสรรค์ของคนที่เป็นวัฒนธรรมไทยที่ถูกกลืนและแทนที่ด้วยเทคโนโลยีจากภายนอก แม้ในขณะนี้รัฐบาลมีความพยายามจะนำทุนทางวัฒนธรรม คือ ภูมิปัญญาไทย มาใช้ประโยชน์เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและส่งเสริมการอนุรักษ์ สืบสานนั้น ความเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งรวมถึงองค์ความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ การเป็นสัญลักษณ์ คุณค่าและความภาคภูมิใจไม่ได้มีการนำมาถ่ายทอดอนุรักษ์ สืบสานไปพร้อมกัน จึงทำให้เกิดการนำภูมิปัญญามาใช้อย่างขาดความรู้สึกลึกซึ้งและจิตวิญญาณที่บรรพบุรุษได้คิดค้น สร้างสรรค์และถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและของชาติ มาสู่รุ่นลูกหลานในปัจจุบัน”***** “การเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตการศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านไม่ควรมองที่บุคคลหรือกิจกรรมแต่ควรมองที่ระบบความคิดของชาวบ้านการสั่งสมความรู้ศึกษาสภาพของชาวบ้านการสั่งสมความรู้ศึกษาสภาพของสังคมสภาพแวดล้อมว่ามีปัจจัยมีเหตุผลมีเกณฑ์อย่างไรที่จะทำให้เกิดความคตินั้นพยายามวิเคราะห์หาปัจจัยร่วมของประเด็นต่างๆ และที่สำคัญมีการถ่ายทอดและมีการเรียนรู้อย่างไร ซึ่งการศึกษาควรจะเข้าไปจัดระบบการถ่ายทอดของชาวบ้านโดยเฉพาะเนื้อหาข้อมูลที่มีอยู่แล้วตามศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นต่างๆให้มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านสำรวจว่ามีเรื่องใดอยู่บ้างต้องการข้อมูลอะไรเพิ่มเติมบ้างรวมถึงการตรวจสอบข้อมูลว่ามีความเชื่อถือเพียงใดแล้วประมวลข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์เป็นการสานต่อช่วยสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านโดยพยายามให้เกิดความร่วมมือกับองค์กรต่างๆ

***** Sutthiwong Phongphaibun, *The role of educational institutions and Thai wisdom*, (Bangkok: Third Wave Education, 2012), p. 2.

ที่ทางานพัฒนาและทางานในหมู่บ้านส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้าร่วมในการศึกษาปัญหาท้องถิ่นทุกขั้นตอนเพื่อให้เกิดกระบวนการประสานงานการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชาวบ้านด้วยกันเองหรือระหว่างชาวบ้านกับนักวิชาการจากสถาบันการศึกษาแล้วกลั่นกรองวิเคราะห์วิจัยพัฒนาให้เครือข่ายการเรียนรู้ (Learning Networks) เพื่อนำมาใช้ในการกระบวนการเรียนการสอนได้แก่กำหนดจุดประสงค์เนื้อหาวิธีสอนผู้เรียนสถานที่เรียนเครื่องมือที่ใช้ในการเผยแพร่เวลาเรียนการวัดประเมินผล”*****

แนวทางการประยุกต์ภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อนำบางสิ่งบางอย่างมาใช้ประโยชน์ อาจเป็นทฤษฎีหลักการแนวคิด ความรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง นำมาใช้ประโยชน์ในภาคปฏิบัติ โดยปรับให้เข้ากับบริบทแวดล้อมที่เป็นอยู่อย่างเหมาะสม นอกจากนี้บางสิ่งนั้นอาจเป็นวัตถุดิบของที่นำมาใช้นอกเหนือบทบาทหน้าที่เดิมเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทใหม่แยกหลักการไว้ ดังนี้

๑. การประยุกต์เป็นการนำภาคทฤษฎีสู่ภาคปฏิบัติ
๒. การประยุกต์เป็นการปรับใช้มิใช่การลอกเลียน
๓. การประยุกต์ เป็นการนำบางส่วนของบางสิ่งมาใช้ การประยุกต์เป็นการใช้ประโยชน์เพียงบางส่วนของสิ่งนั้น
๔. การประยุกต์นำสิ่งหนึ่งมาปรับใช้ในบทบาทหน้าที่ใหม่*****

***** Sonthaya Polsri, *Network of Learning in Community Development*, (2nd edition), (Bangkok: Odean Store, 2007), p. 30.

***** hrakruvimoldhamawut (Phangkrathok). “temple hall: Applying Folk Wisdom in Conservation and Regeneration of Buddhism Sculpture in Nakhon Ratchasima”, Ph.D. Thesis Department of Culture Science, (Graduate School: Mahasarakham University, 2012), Page 87-90.

Kittiphong Dararak, *Higher Education Method*, (Bangkok:

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ศตวรรษที่ ๒๑

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นประเด็นหลักและสำคัญที่ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับโลกและสังคมมนุษย์ยุคข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดน เพราะแนวโน้มของสังคมไทยในอนาคต โลกในยุคศตวรรษที่ ๒๑ จะเป็นโลกที่ถูกเชื่อมโยงเข้าด้วยกันและเป็นเนื้อเดียวกันด้วยระบบเครือข่ายมีแนวโน้ม ดังนี้

๑. แนวโน้มประชากรและการสาธารณสุข สัดส่วนประชากรวัยเด็กลดลงในขณะที่ ประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้น เกิดปัญหาอัตราการพึ่งพิงของประชากรสูงอายุเพิ่มมากขึ้น มีความ จำเป็นในการพัฒนาการสาธารณสุขพื้นฐานและคุณภาพประชากรทุกระดับ อย่าง ต่อเนื่องเพื่อ ขยายช่วงวัยแรงงานให้นานออกไป

๒. แนวโน้มเศรษฐกิจ จะมีความสำเร็จระดับมหภาคแต่สร้างปัญหาการกระจายรายได้ และ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยเฉพาะในภาคเกษตร

๓. แนวโน้มสังคมวัฒนธรรม กระแสวัฒนธรรมใหม่ที่มากับสื่อสารสนเทศและสื่อบันเทิงต่างๆ จากนอกประเทศ กำลังเข้าแทนที่เอกลักษณ์และคุณค่าแบบดั้งเดิมของสังคมไทย นับตั้งแต่อุปนิสัยแบบไทย ค่านิยมเรื่อง ศาสนา ค่านิยมทางเพศ การเห็นคุณค่าใน ศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของไทย และการดำรงตนอย่างกลมกลืนกับธรรมชาติ นำมาซึ่งปัญหาสังคมอีกหลายเรื่อง เช่นปัญหามนุษย์สัมพันธ์และความเอื้ออาทรระหว่าง สมาชิกร่วมสังคม ปัญหาครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวหย่าร้าง ปัญหาคุณภาพชีวิตของเด็ก และสตรี

๔. แนวโน้มการเมือง มีความเป็นธุรกิจ การเมืองมากขึ้นโครงสร้างอำนาจทางการเมือง สลับซับซ้อน มีกลุ่มพลังทางการเมืองที่หลากหลายขึ้น เกิด

Charan Sanitwongphim, 2007), Page 49.

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองบ่อย

๕. แนวโน้มระบบราชการ มีขนาดเล็กลง ระบบราชการดึงดูดคนดีคนเก่งเข้าสู่ระบบ ได้น้อยลง ภาพรวมของระบบราชการจึงมีพลังในการสร้างสรรค์และพัฒนาน้อยลง กระแสวัตถุนิยมในสังคมและแรงกดดันทางเศรษฐกิจกีดกันอุดมคติดั้งเดิมของข้าราชการที่ เน้นการอุทิศ ตัวเสียสละด้วยความสัจย์ ซื่อต่อแผ่นดินให้อ่อนแอลง

๕. แนวโน้มวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ยังคงมีความก้าวหน้าอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศชั้นนำทั้งหลาย อิทธิพลของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศจะนำการ เปลี่ยนแปลงมาสู่ทุกสาขา ทั้งการผลิต การบริการและการเรียนรู้ของประเทศ

๖. แนวโน้มด้านสิ่งแวดล้อม เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งดิน น้ำ ป่า อย่างรุนแรง และรวดเร็วจนเข้าถึงขีดภาวะวิกฤตเพราะขาดกลไกที่มีประสิทธิภาพในการควบคุม ดูแลการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม *****

เกี่ยวกับลักษณะการจัดการเรียนของครูในประเทศไทยที่ผ่านมาแต่ยุค ดังนี้

ยุคที่ ๑: การจัดการเรียนรู้ยุคไทยแลนด์ ๑.๐ ยุคที่ครูเป็นใหญ่ในชั้นเรียน นักเรียนต้องเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนของครู การปฏิบัติโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่เกิดในชั้นเรียน ยุคนี้จึงได้ชื่อว่า “ยุคครูเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้” ครูจะเป็นทั้งหมดแม้แต่ห้องสมุด

ยุคที่ ๒: การจัดการเรียนรู้ยุคไทยแลนด์ ๒.๐ เป็นยุคที่นักเรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนเองชอบและถนัด กับครูที่มีความถนัด ในวิชานั้นๆ การจัดโต๊ะและเก้าอี้นักเรียนก็จะจัดให้นักเรียนนั่งเรียนเป็นวงกลม มี

ครูในหลากหลายวิชาเอก โดยใช้ครูผู้มีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ (Expert Teacher) นักเรียนที่เรียนช้าหรือมีปัญหาในการเรียนวิชาใดวิชาหนึ่งจะได้รับการดูแลเอาใจใส่ ปรับฐานสติปัญญาให้ทัดเทียมเพื่อนๆ เป็นระยะ ยุคนี้จึงได้ชื่อว่า “ยุคการเรียนรู้แบบซ่อมเสริม”(Remedial Learning)

ยุคที่ ๓: การจัดการเรียนรู้ยุคไทยแลนด์ ๓.๐ เป็นยุคที่เน้นการเรียนรู้มากกว่าการสอน (Learning-Oriented) ใช้เวลาในการบรรยายหรือถ่ายทอดน้อยลงให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจ ความมั่นใจในสิ่งที่เขาไปศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ให้มากขึ้น หรือที่เรียกว่า “สอนน้อยลง เรียนรู้มากขึ้น (Teach Less, Learn More = TLLM.)”

ยุคที่ ๔: การจัดการเรียนรู้ยุคประเทศไทย ๔.๐ (Thailand 4.0) เป็นระบบการเรียนการสอนที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนแต่ละคนไม่อยู่นิ่ง กระตือรือร้นและคิดค้นหาความรู้และคำตอบอยู่ตลอดเวลา (Active Learner) สร้างบรรยากาศให้ในห้องเรียนเป็นห้องเรียนแห่งความสงสัย อยากเรียนอยากรู้ อยากหาคำตอบ (Community of Inquiry) มุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิด การคิดสร้างสรรค์(Creative Learning) ที่จะนำไปสู่การผลิตนวัตกรรม (Innovation) การสร้างอาชีพและการเรียนรู้ด้วยตนเองและมุ่งหวังให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้จากความสนใจรายบุคคลและจากการรวมตัวของผู้เรียนที่มีแรงผลักดันเป็นทีมเช่นทีมที่มีนวัตกรรมเป็นจุดเน้น *****

สรุปว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรูปแบบใหม่ ที่อ้างอิงแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ เกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ของมนุษย์และมีการตื่นตัวในสถาบันการศึกษาหลายแห่งและนำการจัดการเรียนการสอนแนวนี้นมาใช้

***** กิตติพงศ์ ดารักษ์, วิธีการศึกษาในระดับอุดมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: จรัสสินทวงค์การพิมพ์, ๒๕๕๐), หน้า ๔๙.

***** Paitoon Sinlarat, textbooks and academic articles: Concepts and writing guidelines for quality, (Bangkok: Chulalongkorn University Press, 2011), p. 89.

ในชั้นเรียนคือ เป5นกิจกรรมที่ยึดผู้เรียนและปัญหาเป็นสำคัญ การเลือกใช้กิจกรรมการเรียนรู้จะขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการเรียนรู้ เนื้อหา เวลา และจำนวนของผู้เรียน ในยุคการศึกษาไทย ๔.๐ มีเป้าหมายให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง และนำความรู้ไปประยุกต์ให้เกิดนวัตกรรมสู่สังคมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๕ องค์ประกอบ ดังนี้

๑. การสร้างสภาพแวดล้อมและกระตุ้นความกระหายใคร่รู้ในปัญหา

๒. ให้ผู้เรียนลงมือสร้างความเข้าใจและวางแผนในการเรียนรู้

๓. ลงมือสรุปผลการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้

๔. นำผลการเรียนรู้เข้าสู่กระบวนการขยายและแปลงความรู้สู่ลงสู่นวัตกรรม

๕. ประเมินผลการเรียนรู้

การศึกษาไทยในยุคประเทศไทย ๔.๐ (Thailand 4.0) ควรจะต้องเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง บูรณาการองค์ความรู้หลายๆ แขนงมาประยุกต์ สร้างสรรค์เพื่อพัฒนานวัตกรรมต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม และเชื่อมโยงองค์ความรู้นำไปปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาหรือการประกอบอาชีพในทศวรรษที่ ๒๑ เพราะทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้สำหรับประเทศไทย ๔.๐ (Thailand 4.0) ที่แท้

จริง โดยมีรูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เน้นบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนแบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่ครอบคลุมวิธี วิธีการจัดการเรียนรู้หลากหลายวิธี เช่น

วิธีที่ ๑: วิธีการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน (Activity-Based Learning)

วิธีที่ ๒: วิธีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning)

วิธีที่ ๓: วิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning)

วิธีที่ ๔: วิธีการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning)

วิธีที่ ๕: วิธีการเรียนรู้ที่เน้นทักษะกระบวนการคิด (Thinking Based Learning)

วิธีที่ ๖: วิธีการเรียนรู้การบริการ (Service Learning)

วิธีที่ ๗: วิธีการเรียนรู้จากการสืบค้น (Inquiry-Based Learning)

วิธีที่ ๘: วิธีการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (Discovery Learning)

Bibliography

- Aree Panamanee, *Creative Psychology of Teaching and Learning*, (Bangkok: yimi Educate, 2003), Page 176.
- Aporn JaiThieng. *The Teaching Principle*. (5th edition). Bangkok: Odean Store, 2010.
- Kittiphong Dararak. *Higher Education Method*. Bangkok: Charan Sanitwongphim, 2007.
- Heather Fry. *A Handbook for Teaching & Learning in Higher Education*. London: Routledge, 2007.
- Sasithorn Srivang *Learning Management*. Bangkok: Odean Store, 2013.
- Sittiphong Suprom, “The Development of Proactive Learning Ability in the 21st Century for Lower Secondary Students”, *Ubon Ratchathani Research and Evaluation Journal*, Year 7, Issue 2, (July - December, 2018) : 50.
- Office of the National Education Commission, *Educational Management Guidelines under the National Education Act 1999*, Bangkok: Pimdee Company Limited, 1999.
- Panith, W., *Criticism of the Way to Learn to be a 21st Century Disciple*, (Bangkok: Sodsri-Saridwongso Foundation, 2012), p. 64.
- Pornadavit, N., *Active Learning Management*, (Bangkok: Tripping Education, 2016), p. 17-18.
- Piyawan Prasantisuk, *Integrated Learning Techniques*, [Online]: <<https://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID= 27229 &Key= news research>>, (Retrieved August 26, 2562).
- Sutthiwong Phongphaibun, (2012). *The role of educational institutions and Thai wisdom*, (Bangkok: Third Wave Education, 2012), Page 2.
- Sonthaya Polsri, *Network of Learning in Community Development*, (2nd edition), (Bangkok: Odean Store, 2007), Page 30.
- Phrakruvimoldhamawut (Phangkrathok). “temple hall: Applying Folk Wisdom in Conservation and Regeneration of Buddhism Sculpture in Nakhon Ratchasima”. Ph.D. Thesis Department of Culture Science. Graduate School: Mahasarakham University, 2012.
- Paitoon Sinlarat, *textbooks and academic articles: Concepts and writing guidelines for quality*, (Bangkok: Chulalongkorn University Press, 2011), Page 89.
- Greg Light and Roy Cox. *Learning and Higher Education: The Reflective Professional*. London: Sage, 2001.
- Panith, W. *Criticism of the Way to Learn to be a 21st Century Disciple*. Bangkok: Sodsri-Saridwongso Foundation, 2012.
- Pornadavit, N. *Active Learning Management*. Bangkok: Tripping Education, 2016.
- Wannee Limaksorn. *Educational Psychology*. (4th edition), Songkhla: Namsilp Advertising Company Limited, 2008.